

Verksamhetsberättelse 2024

Kostnader och organisation

Svenska Djurbönders Smittskyddskontroll (SDS) är en frivillig importkontroll som bildades vid Sveriges EU-inträde. SDS finansieras gemensamt av Gård & Djurhälsan AB (G&D) och LRF och utgörs av en veterinärtjänst, vilken sedan 1 april 2019 innehas av Anne Mörner, Ansvarig Veterinär SDS.

**Gård &
Djurhälsan**

Arbetsgången i SDS

Svenska Djurbönders Smittskyddskontroll, SDS, bevakar sjukdomssituationen i omvärlden och deltar vid möten med myndigheter, expertinstanser och näringen för att tillvarata intressefrågor som kan påverka Sveriges sjukdomsläge. Utifrån detta tas i samråd med Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) och annan expertis fram rekommendationer som kompletterar Jordbruksverkets obligatoriska krav då lantbruksdjur och genetiskt material från dessa tas in till Sverige. Att rekommendationerna uppfylls är en förutsättning för att slakta djur på de svenska slakterier som är organiserade i Svenska Köttföretagen. Medlemsföretag i Svensk Mjolk ska enligt sitt branschavtal följa SDS regler. Även anslutning till ett flertal nationella hälsokontroll- och smittskyddsprogram innebär att SDS regelverk måste följas.

SDS tar inte ställning för eller emot import utan handlägger förfrågningar utifrån att dessa skall kunna genomföras med största möjliga säkerhet, även om ingen import kan bedömas som riskfri. SDS förespråkar dock generell import av sperma eller embryon före import av livdjur eftersom smittriskerna med import av levande djur är betydligt större. SDS bedriver en uppsökande verksamhet där samtliga som registrerar sig hos Jordbruksverket för införsel av lantbruksdjur och genetiskt material från dessa kontaktas och får information och rådgivning avseende aktuellt regelverk. SDS följer även upp genomförda förflyttningar/importer genom att bevaka EU:s elektroniska rapporteringssystem för spårning och övervakning av bland annat djurförflyttningar TRACES (Trade Control and Expert System).

SDS Styrgrupp hanterar främst frågor om import- och förflyttningsregler. I styrgruppen ingick under 2024, förutom ansvarig veterinär SDS, veterinär Julia Österberg Växa och veterinär Anita Jonasson Gård & Djurhälsan/LRF. Styrgruppen håller kontinuerlig kontakt och diskuterar aktuella smittskyddsfrågor och eventuella ändringar i SDS regelverk.

Smittskyddsnämnden, rådgivande för SDS, sammanträdde vid två ordinarie möten under året.

Smittskyddsnämndens sammansättning 2024:

- Ordförande Claes Arnesson, LRF
- Hans Agné, Svenska Köttföretagen
- Anita Jonasson, LRF
- Maria Mehlqvist, LRF
- Julia Österberg Växa
- Kajsa Petersson Växa
- Ulf Ekholm, Svenska Fåravelsförbundet
- Bengt Persson, Sveriges Nötköttsproducenter
- Johan Eriksson, Sveriges Grisföretagare
- Håkan Henrikson, Gård & Djurhälsan
- Theres Strand, Gård & Djurhälsan
- Anne Mörner, SDS

Förflyttning/importstatistik

Enligt den nya europeiska djurhälsoförfordningen från 2021 ska begreppet förflyttning användas när djur och genetiskt material flyttas mellan EU:s medlemsstater (MS). Begreppet import används vid flytt från ett tredje land. Under 2024 har inga importers av lantbruksdjur eller kameldjur gjorts. Begreppet införsel används för både förflyttningar och importers.

Nedan följer sammanfattning över förflyttningar av levande lantbruksdjur och genetiskt material från dessa.

Effekter av nationella regler

De nationella reglerna för kontroll av salmonella och paratuberkulos hos nötkreatur och salmonella och PRRS hos gris som nu gäller i Sverige har fördyrat en införsel, vilket troligen fortsatt haft en dämpande effekt på intresset att föra in djur.

Införselar 2024

Nötkreatur, 9 st. i två införselar, sju djur från Danmark, godkänd av SDS, och två djur från Tyskland, ej godkänd av SDS

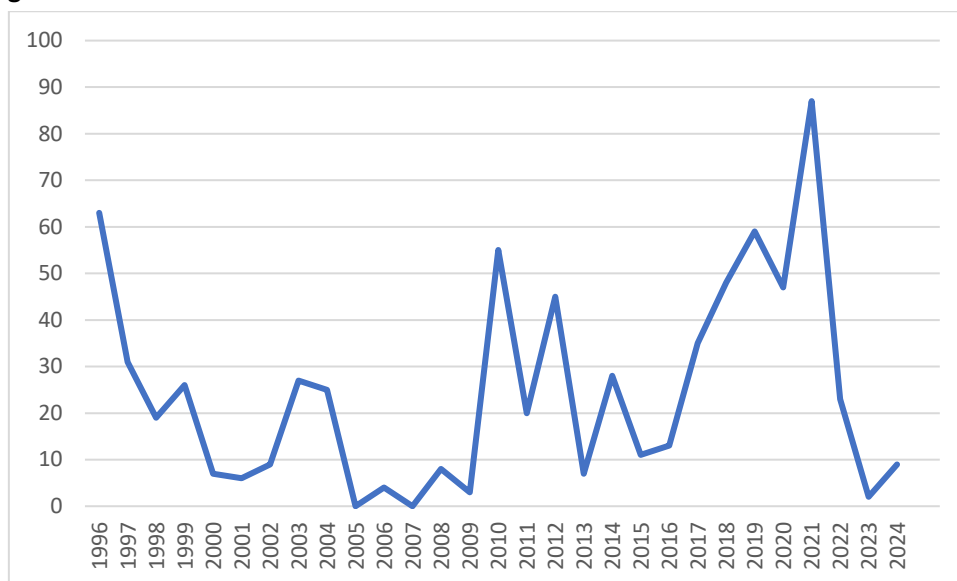

Diagram 1. Totalt 9 nötkreatur förflyttades till Sverige under 2024

Får, 17 st. från Tyskland i en införsel, ej godkänd av SDS, inga getter

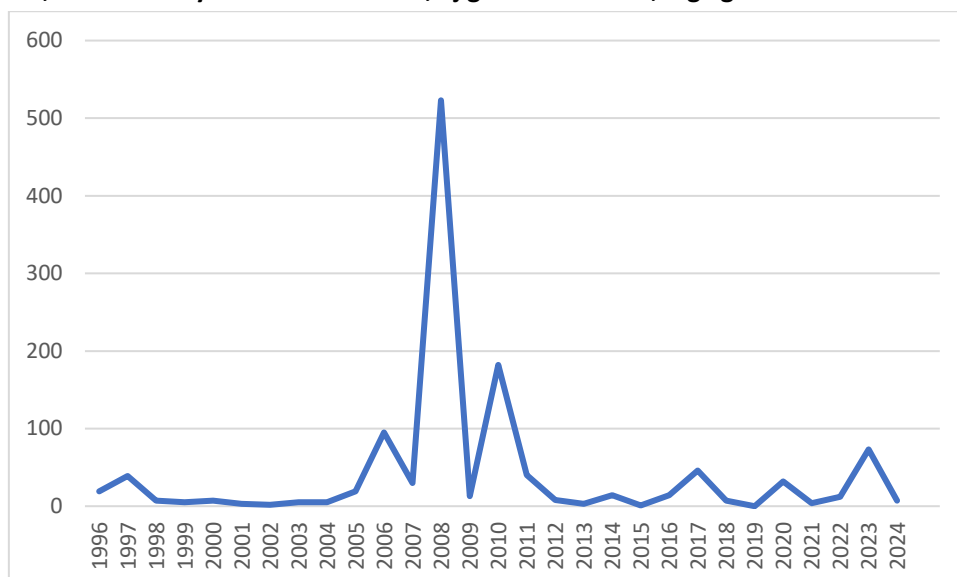

Diagram 2. Under 2024 förflyttades 17 får till Sverige

Grisar, 274 st. i 30 införselar, samtliga godkända av SDS, därav 144 avelsgaltar som har införts från Norge av Svenska Köttföretagen samt 40 galtar införda av Scan.

Ett större antal grisar av minigrisraser har införts för användning i vetenskapligt syfte. Dessa djur är barriäruppfödda och används på ett sätt som gör att de inte omfattas av SDS regelverk.

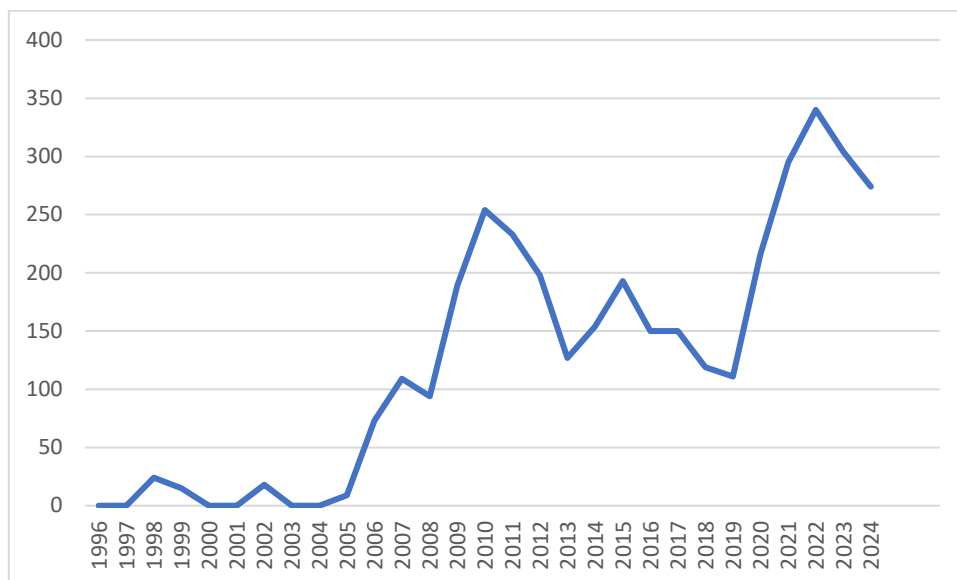

Diagram 3. Totalt infördes 274 grisar under 2024

Kameldjur

Kameldjur ingår inte längre i SDS bevakningsområde, men införselar följs i TRACES. Sedan 2021 finns inte längre något registreringskrav för införsel av kameldjur till Sverige. Alpackaanaläggningar som är anslutna till det frivilliga övervakningsprogrammet av bovin tuberkulos har skyldighet att följa SDS krav vid införsel av alpacka till Sverige. Även andra kameldjur kan anslutas till programmet. En införsel av fyra vikunjor har införts från Norge 2024 och dessa har uppfyllt gällande krav.

Frusen svinsperma till Svenska Köttföretagen från Danmark (508 doser i fyra införselar)

För dessa sker en noggrann kontroll av både galtar och sperma innan doserna godkänns för att användas i Sverige vilket innebär att sperman måste frysas. Några fynd av MRSA (methicillin-resistent stafylokokker) samt ett fynd av *Salmonella typhimurium* har gjorts under året. Dessa doser har kasserats och diskussioner har förts med levererande seminestation avseende salmonellastatus på anläggningen samt förebyggande åtgärder för att förhindra kontaminering vid tappning av sperma.

Nötsperma och annat genetiskt material från nötkreatur

SDS har endast krav på trypsintvätt av nötsperma. Under året infördes 417 745 spermadoser från nöt i 317 införselar, därutöver gjordes elva införselar om 361 embryo- och äggleveranser.

Aktuella smittskyddsfrågor under 2024

AHL-den europeiska djurhälsolagen (Animal Health Law) trädde i kraft 21 april 2021 och innebar en omfattande förändring i lagstiftningen på djurhälsoområdet. Förordningen är en ramlagstiftning, som har ersatt ett stort antal förordningar, direktiv och beslut som tidigare reglerade områdena djurhälsa och smittskydd. Förordningen har som ett syfte att öka möjligheterna till smittspårning. Den nya förordningen innebär att de officiella karantänskrav som tidigare funnits vid införsel av lantbruksdjur nu fallit bort. Detta är olyckligt för ett land som Sverige, som har en hög frihet från sjukdomar som finns i andra EU länder och som man inte längre officiellt kan kontrollera för. De svenska nationella reglerna för kontroll av PRRS, paratuberkulos och salmonella för djurslagen gris och nötkreatur möjliggör dock i de allra flesta fall ett isolerings-förfarande i Sverige, då även av SDS krävda tester kan göras, och djuren kan observeras kliniskt. För förflyttning av små idisslare, get och får, är situationen allvarligare, då, förutom de officiella intyganden som ingår i intyget som utfärdas i ursprungslandet, endast frihet från scrapie samt avsaknad av kliniska symtom på tuberkulos inom 42 dagar före avsändandet krävs. Situationen innebär att SDS nu kräver kontroll av sjukdomar som tidigare ingick i den officiella kontrollen. Även för get har karantänskrav och testning för vissa sjukdomar som tidigare kontrollerades officiellt tagits bort. För getterna gäller dock förstärkta krav vad avser kontroll av tuberkulos. Varje tänkt förflyttning av får och get hanteras av SDS från ”fall till fall” med rådgivning om hur införaren kan skydda sin besättning och övriga svenska djur från smitta. Det är obligatoriskt att följa SDS regelverk för den som är ansluten till kontrollprogrammet av maedi-visna och klövkontrollprogrammet för får och CAE programmet för get, vilket ett flertal av dem som seriöst handlar med djur är. SDS har i samarbete med SVA gjort en översyn av de sjukdomar som ska beaktas vid införsel av små idisslare till Sverige från annat land och vid förflyttning av djur mellan besättningar i landet. Denna genomgång har samlats i ett dokument som ligger på SVA:s och SDS hemsidor samt har distribuerats till djurägarorganisationerna.

Under året har en förflyttning från Tyskland gjorts av två nötkreatur där ingen registrering för införsel gjorts. Införseln uppdagades i TRACES och trots upprepade kontaktförsök ville införaren inte ta del av SDS' tilläggskrav, och införseln kan därför inte godkännas. Samma situation förelåg för en införsel av 17 får, även dessa från Tyskland. Information om det svenska nationella regelverket med bl.a. obligatorisk registrering innan förflyttning finns numera lätt tillgänglig på Jordbruksverkets hemsidor. Registreringen är en förutsättning för att kunna informera införaren om svenska nationella regler samt SDS' krav och rekommendationer om utformning av karantän. Genom att registrering ej gjorts upptäcks införseln oftast först då djuren anlant till slutdestinationen efter transport i Sverige. Denna okontrollerade införsel medför risker för smittspridning. Därutöver tillkommer för nöt och gris de svenska officiella kraven på isolering och provtagning, vilket medför merarbete och oväntade kostnader för införaren. Eftersom SDS oftast inte kommit i kontakt med införaren innan införseln tillkommer även oväntat näringsens tilläggskrav.

SDS veterinär är ordförande i Näringens epizootigrupp (NEG), som efter kontakt från Jordbruksverket inkallades omedelbart efter att det första utbrottet av afrikansk svinpest (ASF) hos vildsvin i Sverige konstaterats i Fagerstatrakten i början av september 2023. NEG har en bred förankring i svensk animalieproduktion och nyckelpersoner kunde tidigt inkluderas i Jordbruksverkets bekämpning. Efter ett framgångsrikt bekämpningsprogram, med ett gott samarbete mellan många intressenter, är Sverige sedan september 2024 åter friförklarat från ASF.

Fallet med ASF satte ytterligare fokus på vikten av biosäkerhet i svenska tamgrisbesättningar. Arbetet med särskilda insatser för att förebygga och hantera ASF-smitta pågår med full kraft hos myndigheter och i näringen. Införseln av levande grisar och genetiskt material från gris till Sverige är förnärvarande mycket begränsad och mycket välkontrollerad och godkänd av SDS. Därför bedöms risken för introduktion av ASF på detta sätt som mycket liten. Dock måste alltid risken med införsel som inte är känd i förväg, samt olaglig införsel beaktas i en riskutvärdering.

Påvisandet av ASF i Fagerstatrakten har gjort att svagheter även i det allmänna smittskyddet har kunnat identifieras, och förhoppningsvis åtgärdas. Här är smittskydd på svenska avfallshanteringsanläggningar av största vikt, för att förhindra att vildsvin kommer i kontakt med smittat matavfall. Detta gäller inte bara

risk för överföring av ASF, utan även av andra infektioner som potentiellt kan spridas från avfall via vildsvin, exempelvis salmonella, klassisk svinpest och pseudorabies.

Det årliga mötet mellan NEG och Jordbruksverket avhölls fysiskt i Jönköping den 29 oktober, med en mycket god uppslutning. En rad aktuella frågor avhandlades, däribland gjordes en utvärdering av gjorda erfarenheter efter ASF händelsen i Fagersta. Andra viktiga punkter rörde ovan nämnda problematik på avfallsanläggningar samt beredskapen avseende avlivning och hantering och destruktions av avlivade djur i samband med stora händelser, såsom utbrott av en epizooti.

Sedan våren 2024 har mycket av SDS arbete rört sig om spridning av infektioner med blåtungevirus typ 3 (BTV 3), som sedan 2023 orsakat stora problem i en rad länder i Västeuropa. Relativt tidigt under våren 2024 bedömde danska myndigheter att smittan skulle nå landet under 2024 och att det var mycket troligt att hela landet skulle vara angripet innan utgången av 2024. Näringen gjorde då en samlad bedömning att sjukdomen även skulle nå Sverige under 2024. För att underlätta kommunikationen om BTV 3 mellan myndigheter och näringen samt att hålla veterinärer och djurägarare uppdaterade om förväntade kliniska symtom, vaccinationsrekommendationer mm, sattes en samarbetsgrupp upp på initiativ av näringen. SDS veterinär har fungerat som sammankallande i gruppen, som populärt har gått under namnet Task Force BT.

Situationen med BTV 3 har mycket påtagligt påverkat möjligheterna till förflyttning av idisslare mellan medlemsstater (MS) i EU. Avsaknaden av godkända vaccin för BTV 3 samt att det tagit tid för MS att upprätta godkända övervakningsprogram för sjukdomen har bidragit till att det varit i stort sett omöjligt att i enlighet med det europeiska regelverket förflytta idisslare mellan många länder i Europa. Individuella länder har möjlighet att registrera undantag för att följa regelverket, vilket bl.a. Sverige och övriga nordiska länder valt att inte göra. Information både till tilltänkta in- och utförare av idisslare till/från Sverige har tagit en avsevärd tid för SDS. Den relativt hastigt uppkomna situationen har även inneburit att andra EU-länders myndigheter och privata aktörer haft svårigheter att tolka regelverket, vilket inneburit mycket kontakter för SDS.

Under året har ett möte i den nordiska gruppen för gränskontroll avseende sjukdomar hos lantbrukets djur avhållits i Sverige med SDS som ansvarigt för program samt det praktiska arrangemanget. Mötet var mycket givande och en rad gemensamma frågor diskuterades, inte minst avseende BTV 3, och fortsatta möten via Teams bokades in. Mötet 2025 planeras att hållas i Danmark.

SDS (på engelska Swedish Farmers Disease Control) funktion har även uppmärksammat internationellt. Vid en auditering gjord av ECDC/ European Centre for Disease Prevention (humansidan) och EU Kommissionen rörande de svenska strategierna för att motarbeta uppkomsten av antibiotikaresistens (AMR) fick Sverige klart godkänt. I slutrapporten nämndes under den veterinära delen specifikt näringens införande av utökad kontroll efter EU inträdet vid import/införsel av lantbruksdjur som en bidragande faktor för att undvika spridning av AMR.

Kontakt:

anne.morner@gardochdjurhalsan.se

www.sds-web.se

